

grundlæggende fageksterne omgangstone med patienter. Disse forhold kalder Wackerhausen for „humanistisk pynt“ på en praksis, som i høj grad handler om forskellige aktørers kamp om magt, ressourcer og driftsøkonomi. En anden fare ligger i ukritisk at antage, at alt, hvad der foregår på humanistiske fakulteter, er at betragte som humanisme. Det er ifølge Wackerhausen først og fremmest „humanioristisk“, og måske, men ikke nødvendigvis humanistisk. Humanisme er for denne forfatter ikke en betegnelse for beskrivelse og forståelse af menneskets eksistens, men fordrer en aktiv og oplyst human solidaritet – humanismen har et ærinde. Humaniorismens faldgrube finder Wackerhausen i de radikale „kulturrelativistiske-konstruktivistiske-postmodernistiske positioner“, som hævder, at der ikke blot er forskellige *opfattelser* af mennesket, sandhed, moral, etc., men at disse fænomener er i kraft af deres konstruktion. Denne tilsyneladende værdineutrale position er ikke humanistisk for Wackerhausen, men en „humanioristisk misdannelse“, der fokuserer på det „kropsløse menneske“ og overser det faktum, at mennesket på samme tid både er natur- og kultur-væsen. Moralen er, at humanismens subjekt er et uadskilleligt natur-kultur-menneske, der fordrer indsigt i såvel tidlige forhold som et tidløst krav om human solidaritet.

Helle Johannessen
lektor

Institut for Idræt og Biomekanik
Syddansk Universitet

Henriette Buus: Sundhedsplejerskeinstitutionens dannelse. En kulturteoretisk og kulturhistorisk analyse af velfærdsstatens embedsværk. København: Museum Tusulanums Forlag 2001. 517 sider, illustreret. ISBN 87-7289-679-5 (hb). Pris: 365 kr.

Der er mange måder at vurdere en ph.d.-afhandlings vægt på. En af dem er i almindelige kilogram, og hvis det er det måleparameter, man anvender, vejer denne afhandling tungt. 517 sider i hardcover giver en vægt på i alt 1125 gram – og det er jo ikke så ringe endda. Om Henriette Buus' afhandling er lige så tungtvejende i kulturteoretisk forstand, kan nok diskuteres. Men under alle omstændigheder er dette en lettere redigeret version af Henriette Buus' ph.d.-afhandling i etnologi. Buus

beskriver selv i det indledende kapitel, hvordan hun egentlig arbejdede på at blive kandidat i etnologi, selvom hun allerede havde en kandidatgrad som ingeniør. Undervejs fandt Buus imidlertid, at arbejdet var for omfattende til en kandidatgrad og indleverede derfor – efter samråd med vejledere – afhandlingen med henblik på erhvervelse af en ph.d.-grad.

Titlen på bogen giver et godt indblik i afhandlingens emneområder og ambitioner. På det empiriske niveau handler den om de tidlige år med sundhedsplejersker i Danmark. Det empiriske materiale stammer fra slutningen af 1920'erne til starten af 1940'erne, og i den første del sættes fokus på argumenter for dannelse af en sundhedsplejefaglig profession og på det lovforberedende arbejde til *Lov om Bekæmpelse af Sygelighed og Dødelighed blandt Børn i det første Leveaar*, vedtaget i 1937. Derefter præsenteres den procedure, hvorved Sundhedsstyrelsen fik kommunerne til at oprette sundhedsplejerskeordninger; der gives en introduktion til de første kurser for kommende sundhedsplejersker ved Sygeplejehøjskolen i Århus og udvælgelsen af egnede sundhedsplejersker i spe; og til sidst forsøger Buus at tegne et portræt af de mødre, der modtog sundhedsplejerskerne i deres hjem. Materialet fra perioden består af officielle dokumenter, breve, kursusplaner, foredragsmanuskripter, radiointerview mv., som Buus har fundet frem gennem langvarige studier i diverse historiske arkiver, og i den forstand er det et unikt stykke kulturhistorie, der fremlægges. Der er mange originaltekster, og de citeres flittigt – også ofte i længere passager eller i deres helhed – hvilket giver læseren god indsigt i periodens sprogbrug, retorik og betydningsfulde debatter om sundhed, spædbørn og mødre.

Ifølge Buus var udgangspunktet for hele projektet „en undren over den selvfølgelighed, hvormed danske familier med spædbørn modtog sundhedsplejersker i deres hjem“. Dette førte til et historisk-etnologisk studie af indførelsen af sundhedsplejersker i Danmark, og sluttelig til et studie af interpellationsteori med forsøg på at kvalificere den teoretiske forståelse af forholdet mellem stat og livsformer gennem en afprøvning af „strategi“ og „dannelse“ som centrale analysebegreber i forhold til en konkret interpellationsproces: indførelsen af sundhedspleje i Danmark. For Buus bliver ambitionen at bidrage til udvikling af kulturteori og kulturanalytisk begrebsliggørelse, snarere end at sige noget om sundhedspleje.

Eller rettere, sundhedsplejen bliver midlet, hvorved Buus forsøger at nå målet, som er en udvikling og specificering af interpellationsprocesser, der indebærer, at subjekter kan bevæge sig fra en livsform til en anden i overensstemmelse med statens vilje. Det er her det kulturteoretiske kommer ind, og det er her, jeg bliver i tvivl om afhandlingens vægt og værdi.

Arbejdet med afhandlingen og den analytiske proces er stærkt inspireret af tilknytningen til forskningsmiljøet omkring Thomas Højrup og diskussionen om livsformer og velfærdsstat. Med udgangspunkt i diskussioner på Institut for Etnologi og Arkæologi forsøger Henriette Buus at supplere den etnologiske stats- og livsformsteori med et Clausewitziansk begreb om „strategi“ og et Hegelsk begreb om „dannelse“ som refererende til hvert sit perspektiv i interpellationen. Strategi afprøves som begreb i et oppe-fra-og-ned-perspektiv, altså som noget staten benytter i forsøget på at interpellere sin vilje; mens dannelse afprøves som begreb i et nede-fra-og-op-perspektiv med udgangspunkt i sundhedsplejerskers og mødres motivation for at deltage i interpellationen. Desværre fremstår disse afprøvninger af begrebernes anvendelighed ofte som fri tænkning baseret på spørgsmål, der ikke kan besvares, da materialet ikke giver belæg for at drage den type konklusioner, som Buus gerne vil drage. Diskussionen om sundhedsplejerskernes og mødrenes „livsformer“ og disse livsformers relation til embedsmændenes strategier og den simultane dannelse af kvinderne fremstår desuden rent hypotetisk uden kvalificering ved empiriske fund, idet materialet ikke giver mulighed for at bestemme livsformer blandt kvinderne.

Det er muligt, at det er en meget spændende teoretisk diskussion, når man befinder sig midt i etnologernes årelange diskussion af livsformer og velfærdsstat. Men som udenforstående er det svært at se, hvori det nye og epokegørende består. Under hele min læsning af bogen sad jeg og ventede på referencer til den diskussion om forholdet mellem individ, stat og „governmentality“, som i de sidste ti år har gennemstrømmet samfundsvidenskaberne på baggrund af Foucaults værker. Men de kom aldrig – og det undrer mig, da der, så vidt jeg kan se, er klare paralleller mellem den diskussion og diskussionen, som åbenbart har kørt på etnologi samtidig.

For at gøre en lang historie kort, så synes jeg at det er rigtig spændende at blive gjort

bekendt med det konkrete historiske materiale og den historiske proces omkring dannelsen af sundhedsplejerskeinstitutionen; men det kulturteoretiske projekt i bogen mener jeg ikke lykkes. Ambitionen om at kunne sige noget om forholdet mellem stat og livsformer indfries ikke, da materialet ikke giver belæg for en sådan undersøgelse. Det er ærgerligt, for der bruges mange sider på dette, og dermed har både forfatter og læsere investeret en del ressourcer i projektet uden at få den helt store teoretiske gevinst ud af det. Bogen kunne i øvrigt have været væsentligt kortere, uden at hverken den historiske detalje eller det teoretiske budskab var gået tabt. Men alligevel vil jeg anbefale læsere, der interesserer sig for sundhedsplejerskeinstitutionen og for forholdet mellem stat og borgere, at læse bogen eller dele af den. Den læser, der primært interesserer sig for sundhedsplejerskeinstitutionen eller andre sundhedspolitiske aspekter i historisk perspektiv, kan med fordel starte med kapitel 3 og læse frem til og med kapitel 6. Den læser, der er teoretisk interesseret i forholdet mellem stat og borgere eller mere specifikt mellem velfærdsstat og livsformer må læse hele bogen og bør læse den kritisk og skarpt for at skelne mellem analytisk argumentation, som der er belæg for, og hypotetisk formgivning af materialet inden for en særlig etnologisk tankestruktur.

*Helle Johannessen
Institut for Idræt og Biomekanik
Syddansk Universitet*

Charlotte Bloch: Flow og stress. Stemninger og følelseskultur i hverdagslivet. Frederiksberg: Samfundslitteratur 2001. 213 sider. ISBN 87-88825-21-3. Pris: 220 kr.

Charlotte Bloch, der er cand.psych. og lektor på sociologisk Institut, KU, introducerer i denne bog et spændende forskningsfelt: emotionologi – som er studiet af følelser og stemninger på det personlige plan og deres sammenhæng med følelseskulturen, de delte og fælles normer og værdier for følelser.

Efter en introduktion til emotionologien og teorier om følelsesnormer og følelser i sociologisk perspektiv præsenterer forfatteren os for, hvad hun kalder en fænomenologisk analyse af flow- og stressoplevelser blandt personale (HK'ere, teknikere og akademikere)